

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Celtic Field complex van Lindelse Heide, Pelt (Overpelt)

Archeologische site

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Celtic Field complex van de Lindelse Heide, Pelt (Overpelt), Gortenstraat –
archeologische site

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/72043/104.1

Erwin Meylemans

27/10/2023

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	8
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed.....	9
2.	Evaluerend gedeelte	10
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	10
2.2.	Motivering van het type bescherming	11
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	11
2.4.	Juridische toestand	12
2.4.1.	Onroerend Erfgoed	12
2.4.2.	Omgeving	12
2.4.3.	Natuur en Bos.....	12
3.	Beheersvisie	12
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	12
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed	13
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed	13
4.	Bronnen	14
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier.....	16
5.1.	Omgevingsplan	16
5.2.	Fotobijlage	16
5.3.	Documentatie	16
5.4.	Passende beoordeling	16
5.5.	Verantwoordingsnota	16

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1. Situering

Het *Celtic Field* complex in het bosgebied Lindelse Heide ligt op een drietal kilometer ten zuidwesten van de dorpskern van Overpelt, ten westen van het gehucht Lindel, aan de zuidoost- en de noordwestkant van de Gortenbuitenloop (5.3 Documentatie, fig. 1, 2, 3). Het Celtic Field complex strekt zich uit doorheen nagenoeg het hele bosgebied, ten noorden en ten zuiden van de Gortenstraat. Het *Celtic Field* complex strekt zich ook uit buiten het bosgebied, waar de structuren in het verleden werden opgemerkt aan de hand van luchtfoto's. De perimeter van de bescherming beperkt zich echter tot het bosgebied, waar het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen een goede bewaring van de walstructuren aanduidt (5.3 Documentatie, fig. 4), zowel ten noorden als op enkele percelen ten zuiden van de Gortenstraat. Op basis van dit hoogtemodel kunnen de aanwezige *Celtic Field* walstructuren precies aangeduid worden.

1.2. Historisch overzicht

1.2.1. Fysische geografie

1.2.1.1. Geologie

Het *Celtic Field* complex is gesitueerd in het noorden van het Kempens Plateau, een plateau dat werd gevormd door afzettingen van de Maas in het vroeg- en midden Pleistoceen. Deze afzettingen werden in de Weichsel ijstijd afgedekt door dekzanden.

1.2.1.2. Bodem

De zone is naar de bodemkaart gelegen op droge tot matig droge lemige zandbodems met een weinig duidelijke humus of/en ijzer B horizont (bruine Podzolachtige bodems; bodemseries Sbf/ Scf/ Sdg). De silteuze component van deze bodems is wellicht een belangrijke factor voor de aanwezigheid van het complex op deze locatie, gezien deze associatie eveneens een kenmerk is bij andere *Celtic Field* complexen. Wellicht was het wat meer lemige karakter van de bodem meer aantrekkelijk voor de landbouw.

1.2.1.3. Topografie

Het gebied wordt gekenmerkt door een vrij vlakke topografie, die geleidelijk stijgt van het zuiden naar het noorden, van ca. 50m TAW tot ca. 53m TAW. Het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen toont aan dat het *Celtic Field* complex daarmee gelegen is op een ietwat hogere noord-zuid gerichte rug, die in het westen grenst aan de beekvallei van de Gortenloop, die zich ongeveer 1m lager bevindt dan de rug (op ca. 49m TAW).

1.2.1.4. Hydrografie

In het westen aangrenzend aan de site bevindt zich de vallei van de Gortenbeek.

1.2.2. Huidig/evolutie/historiek landschap in het gebied

1.2.2.1. Ontginningsgeschiedenis

De gegevens omtrent de ontginning van het prehistorische landschap, met de aanwezigheid van de '*Celtic Fields*', bespreken we verderop in dit dossier.

Op de Ferrariskaart (vierde kwart 18de eeuw) ligt nagenoeg het hele gebied in heide, met enkele paden die het gebied doorkruisen. Een kleine zone bevindt zich in graslanden, die aansluiten bij de vallei van de Gortenbuitenloop (5.3 Documentatie, fig. 5). Het meest nabijgelegen landbouw- ontginningsblok met akkerlanden is gelegen ten oosten, bij het gehucht Lindel.

De kaart van Vandermaelen toont ongeveer hetzelfde beeld, waarbij bijna het hele gebied eveneens in het heidelandschap ligt (*Lindel Heyde*), en graslanden grenzend aan de Gortenbeek (5.3 Documentatie, fig. 6).

Ook de militaire topografische kaart van 1871 toont hetzelfde beeld, met grotendeels dus heide (*Bruyère dite Lindelsche Heide*). Verschillende wegen/paden doorkruisen het gebied. De militaire topografische kaart van 1887 toont identiek dezelfde situatie.

Op de militaire topografische kaart van omstreeks 1934 is de situatie helemaal veranderd. De hele zone is ondertussen onder bos gelegd, in een patroon van rechthoekige blokken van elkaar gescheiden door paden.

Deze situatie is eveneens goed zichtbaar op de topografische kaart van 1969 (5.3 Documentatie, 5.3 Documentatie, fig. 7), terwijl op de luchtfoto's van de periode tussen 1979-1990 een aantal percelen ontbost zijn en in grasland omgezet (5.3 Documentatie, 5.3 Documentatie, fig. 8).

Op recentere orthofoto's is terug het gehele areaal onder bos, maar zijn er hier en daar kleine open plekken gecreëerd, het gevolg van het recentere bosbeheer. De zone met de gereconstrueerde grafheuvels van het grafveld van Hunnenberg is eveneens een open plek in het bos (5.3 Documentatie, fig. 2).

In tegenstelling tot vele andere bosgebieden op het Kempens Plateau, en in Vlaanderen in het algemeen, werd een groot deel van het bosgebied nooit aangelegd in een systeem van rabatten, wat de bewaring van de *Celtic Field* structuren uiteraard ten goede komt. In de zone met het grafveld van de Hunnenberg daarentegen is wel een systeem van rabatten aanwezig, alsook in het zuidoostelijke blok van het gebied, en in enkele percelen ten zuiden van de Gortenstraat.

1.2.2.2. Landschapselementen

Naast de *Celtic Field* structuren kunnen we de gereconstrueerde grafheuvels aanduiden als cultuurhistorische landschapselementen op de site.

1.2.2.3. Bouwkundig erfgoed

In het gebied bevindt zich geen geïnventariseerd of ander bouwkundig erfgoed.

1.2.2.4 Archeologie

Celtic Fields, stand van het onderzoek, internationaal en in Vlaanderen

Celtic Fields (in Nederland ook wel raatakkers genoemd) zijn akkercomplexen uit de metaaltijden (late bronstijd tot late ijzertijd). Hun typische voorkomen bestaat uit aaneengesloten gehelen van akkertjes van ca 40 op 40 meter, omgeven door lage maar brede wallen¹.

Over het precieze ontstaan van *Celtic Fields* lopen de meningen uiteen. Meestal wordt aangenomen dat ze ontstaan zijn in de late bronstijd/vroege ijzertijd. Ze bleven zeker tot in de late ijzertijd bestaan. Verschillende van deze akkercomplexen, gekenmerkt door een typische honingraatstructuur die de begrenzendes walletjes aanduiden, zijn gedocumenteerd en onderzocht in Nederland, Duitsland, Groot-Brittannië, Ierland en Scandinavië.

¹ Cf. Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Celtic Field-akkercomplexen [online] <https://id.erfgoed.net/themas/143> (Geraadpleegd op 17-11-2022).

De systematische prospectie en kartering van deze akkercomplexen begon vooral vanaf de jaren 1970², toen meer en meer luchtfotografische bronnen vlakdekkend beschikbaar werden. Door de goede zichtbaarheid van vele van deze complexen, vooral in akkerland (voornamelijk via *soil marks*) of in weiland (via *shadow marks*), lag de nadruk van het onderzoek vooral op kartering. Opgravingen en natuurwetenschappelijk onderzoek werden in deze periode slechts zeer zelden uitgevoerd, zodat het relatief lang geduurd heeft voordat er enig inzicht kwam in de chronologie en het exacte karakter van deze kleinschalige akkercomplexen.

Vanaf het begin van dit millennium kwam een groot aantal tot dan toe onbekende *Celtic Field*-complexen aan het licht dankzij gebruik van laseraltimetrische opnames, bijvoorbeeld ook in Nederland.

De eerste studies van *Celtic Fields* in Vlaanderen waren ook gebaseerd op luchtfoto's. Brongers vermeldde ze als eerste, op basis van foto's van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI)³. Hierdoor geïnspireerd, voerde Luc Van Impe in de Limburgse Kempen voor het eerst onderzoek op basis van foto's van het Ministerie van Landsverdediging⁴. Later volgde nog aanvullend onderzoek met gebruik van verschillende reeksen luchtfoto's, waarbij prehistorische akkercomplexen in de gemeenten Bocholt (Kaulille), Peer en Meeuwen-Gruitrode geïnventariseerd werden. Ten slotte werd onderzoek uitgevoerd door V. Vandekerchove, opnieuw op basis van foto's van het NGI⁵. Zij identificeerde eveneens enkele akkercomplexen in de Antwerpse Kempen, maar duidde ook diverse sporen verkeerdelijk aan als *Celtic Fields*.

Op basis van de laseraltimetrische gegevens van het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen werden ook in Vlaanderen de laatste jaren een groot aantal voorheen onbekende *Celtic Field*-complexen ontdekt⁶. De bewaring van deze complexen is sterk gebonden aan de spreiding van gebieden met een relatief 'stabiel' historisch landgebruik als heidegronden en bossen. In totaal werden op deze manier een 80-tal nog in de topografie herkenbare *Celtic Field* complexen geïdentificeerd.

Op basis van de gecombineerde gegevens van luchtfoto's en laseraltimetrie lijkt het verspreidingspatroon van *Celtic Fields* in Vlaanderen enigszins geclusterd te zijn, enerzijds in het noorden van het Kempens Plateau, anderzijds in verschillende kleinere clusters in de Antwerpse Kempen. Dit spreidingspatroon schijnt overeen te stemmen met de verspreiding van andere archeologische sites (nederzettingen, begraafplaatsen) uit de late brons- en ijzertijd. De spreiding van de akkercomplexen lijkt eveneens te correleren met topografisch hoger gelegen gebieden (Kempens Plateau, heuvelrug van Kasterlee-Lichtaart, de Kempense cuesta) en met zandige bodems met een relatief hoger siltgehalte⁷. Vanuit economisch perspectief wordt door G. Creemers en L. Van Impe geopperd dat de *Celtic Field*-complexen en hun totstandkoming een belangrijke rol speelden in de regionale economische organisatie⁸.

Het terreinwerk dat in de laatste decennia werd uitgevoerd was vooral gericht op het beter begrijpen van de opbouw en fasering van *Celtic Fields*. Vooral de walstructuren waren daarbij het voorwerp van onderzoek⁹. Belangrijke nieuwe inzichten, onder andere over het

² Brongers 1976; Metz 1976.

³ Brongers 1976.

⁴ Van Impe 1977.

⁵ Vandekerchove 1987 en 1996.

⁶ Paesen 2009; Creemers *et al.* 2011; Meylemans *et al.* 2015; Meylemans en Annaert 2016; Meylemans 2018; Reynaert 2022.

⁷ Meylemans 2018; Reynaert 2022.

⁸ Creemers en Van Impe 2009.

⁹ Fokkens en Roymans 1991; Fokkens 1998; Spek *et al.* 2003; Zimmerman 1976.

landgebruik, werden vooral verkregen door recente onderzoeksprojecten in Engeland, Duitsland en Nederland¹⁰.

Terreinonderzoek op *Celtic Fields* in Vlaanderen is tot nu toe beperkt tot evaluerend onderzoek van het *Celtic Field*-complex van het Kolisbos in Pelt¹¹. Hierbij werd een aantal profielsleuven door wallen en velden aangelegd. Hieruit blijkt dat de bodemvorming na het verlaten van de *Celtic Fields* volledig de bodemkundige opbouw van de wallen en akkers van het Kolisbos maskeert. Zoals in Nederland was het voorkomen van scherven en houtskool ter hoogte van de wallen wel opvallend. Eveneens zoals in Nederland werden in de fossiele stuifmeelkorrels indicaties voor natte landschappen aangetroffen (o.a. stuifmeelkorrels van els), naast stuifmeelkorrels die gelden als indicatoren voor de aanwezigheid van akkers (duizendknoop, eenjarige hardbloem). Er werd eveneens een aantal verkoolde graankorrels gerecupereerd (tarwe en gerst), die via radiokoolstofdatering konden gedateerd worden in de periode van de vroege ijzertijd (tussen ca 800 en 400 v.Chr.).

Bij archeologische opgravingen in de regio's waar *Celtic Fields* voorkomen in Vlaanderen kwamen op een vrij groot aantal plaatsen resten van bewoning en begraving uit de ijzertijd aan het licht. Op verschillende sites werden bovendien 'vuile' lagen vastgesteld, met het voorkomen van houtskool en scherven, die wellicht te associëren zijn met ijzertijd-akkerlagen. Op een aantal sites werd natuurwetenschappelijk onderzoek (macroresten, stuifmeelkorrels) verricht. Een voorbeeld hiervan is de site van Hoogstraten-Kluis¹², waar eveneens verkoolde graankorrels en zaden van met akkerbouw geassocieerde kruiden aan het licht kwamen. Pollenonderzoeken op veensequenties in de buurt van *Celtic Field*-complexen tonen op verschillende plaatsen in de Kempen duidelijke tekenen van 'landnames' in de periode van de late brons- en ijzertijd, met een toename van granen en de achteruitgang van het bosareaal¹³.

Het Celtic Fields complex van de Lindelse Heide

Wat betreft het complex van de Lindelse Heide detecteerde Veronique Vandekerchove¹⁴ al enkele *soilmarks* die op de aanwezigheid van *Celtic Fields* wezen, ten noorden van de Lindelse Heide. Het gebied is bovendien sinds lang bekend als een archeologisch rijke zone. De historiek van archeologische opgravingen gaat ter plekke terug tot het einde van de 19de eeuw. In de tweede helft van de 20ste eeuw viel de regio echter ten prooi aan fervente grafplunderaars. Toch vonden er ook verschillende wetenschappelijke opgravingen plaats. Het grafveld Hunnenberg werd al beschreven door Charles Dens¹⁵. Naar aanleiding van een herbebossing in de jaren '80 van de vorige eeuw werd er hier een urnenveld uit de late bronstijd/vroege ijzertijd opgegraven¹⁶. Een aantal van de grafheuvels werd naderhand gereconstrueerd (fig. 9).

In hetzelfde gebied, iets naar het zuiden, situeerde zich ook een Romeinse nederzetting, die evenwel aan schatgravers ten prooi gevallen is. Ten noorden van de Gortenbuitenloop werd in 1957 een Gallo-Romeins grafveldje opgegraven¹⁷. Het grafveldje bevond zich net ten zuiden van de spoorweg Antwerpen-Gladbach. Dit grafveldje bevond zich tevens in de onmiddellijke omgeving van een Romeinse nederzetting¹⁸. Ten noorden hiervan situeerde

¹⁰ Voor een beknopt overzicht zie <https://id.erfgoed.net/themas/143>.

¹¹ Vanmontfort *et al.* 2015.

¹² Alma en Hazen 2015.

¹³ Cf. beknopt overzicht in Meylemans 2018.

¹⁴ Vandekerchove 1987.

¹⁵ Dens 1897.

¹⁶ Janssen 1987; Janssen & Van Impe 1987; Engels 1982, 87-88; Meex 1972, 29; Paesen 2008; Van Impe 1992, 535-537.

¹⁷ Creemers 1988, 30-31; Vanderhoeven 1973.

¹⁸ Claassen 1957, 190-197.

zich een belangrijk grafveld uit de ijzertijd, met ten minste 100 graven, in Overpelt-Kruiskiezel. Het grafveld werd bij het ontginnen van de heide in de jaren 1957-60 vrijwel volledig leeggeplunderd door tientallen grafplunderaars. Het groeide uit tot wellicht het meest schrijnende geval van schatgraverij dat België ooit gekend heeft¹⁹. Naast een vrij rijk graf met glazen kralen, kwamen er ook Schrägerand- en Harpstedturnen voor. De site is vermoedelijk voornamelijk in de Hallstatt C- en D-periode te situeren. Ten slotte is er nog de ontdekking van een vrijwel intacte Romeins *dolium*²⁰ iets meer naar het zuiden.

Het is dus duidelijk dat de site en omliggend gebied vanaf de late bronstijd tot en met de Romeinse periode een rijke bewoning gekend heeft. Gezien de ontdekking van verschillende bekerscherven, gaat de ontginningsgeschiedenis er mogelijk zelfs terug tot het laatneolithicum²¹.

Via het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen is duidelijk een *Celtic Field*-complex zichtbaar in de Lindelse Heide. De velden zijn ongeveer 40 op 40 meter groot, en ruwweg zuidwest-noordoost georiënteerd. Het hoogteverschil tussen de wallen en de velden zelf varieert van 20 tot 40 cm²² (fig. 4).

Het complex aan de Lindelse Heide wordt aan de noordwestzijde abrupt afgesneden. De oorzaak hiervan is mogelijk een laatmiddeleeuwse ontginning, waarschijnlijk weiden of hoogronden die op de kaart van Ferraris duidelijk waar te nemen zijn aan de zuidkant van de Holvensebeek en in de omgeving van de Gortebuitenloop. Mogelijk houden de karrensporen die in 1984 ontdekt werden²³, en die van de Kruiskiezel/Pools militair kerkhof zuidoostwaarts liepen naar de Gortebuitenloop, verband met deze ontginning.

Ongeveer een kilometer naar het noordoosten, ten noordoosten van de Holvense beek, bevindt zich het *Celtic Field*-complex van het Holven.

1.2.2.5 Huidig bodemgebruik

Het gehele gebied ligt momenteel grotendeels onder bos, met uitzondering van enkele open plekken, bijvoorbeeld de zone van de gereconstrueerde grafheuvels van de Hunnenberg.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van de archeologische site zijn:

- 1° sporen, structuren en artefacten afkomstig van bewoning, begraving, landbouw en andere activiteiten van het neolithicum tot de Romeinse periode;
- 2° in de topografie bewaarde restanten (wallen) van zogenaamde 'Celtic Field'/ akkers.
- 3° Het late bronstijd- vroege ijzertijd grafveld van Hunnenberg, met enkele gereconstrueerde grafheuvels.

De site van het Celtic Field complex van de Lindelse Heide is een archeologisch complex dat getuigt van een lange bewoningsgeschiedenis, die op zijn minst vanaf het neolithicum doorloopt tot de Romeinse periode. De aanwezigheid van de *Celtic Fields*, in combinatie met de vele vondsten rond en in het gebied, wijzen vanaf het laatneolithicum al op een

¹⁹ Claassen 1962; De Laet 1957; De Laet 1961; De Laet 1979, fig. 219; Engels 1982, 46-55; Engels 1985; Goossens 1964; Goossens & Janssens 1966; Meex 1972, 28.

²⁰ Claassen 1959.

²¹ Bauwens-Lesenne 1968, 193, 195, 201, 286 & 288; De Laet 1979, 329; Mariën 1952, 138-139; Smeulders 1980, 13-14.

²² Paesen 2009; Creemers *et al.* 2011; Meylemans *et al.* 2015.

²³ Geerts 1987.

graduele incultuurname van het landschap, uitgroeiend in de ijzertijd tot een intensieve ontginning van het landschap, met o.a. de installatie van het *Celtic Field* complex en de aanwezigheid van diverse bewonings- en andere archeologische sites, zoals een uitgestrekt grafveld in de late bronstijd/ vroege ijzertijd. In deze zelfde periode wordt in het gebied ook een grafveld aangelegd, nu gekend als het grafveld van Hunnenberg, dat deels werd opgegraven, en waarvan enkele heuvels werden gereconstrueerd.

De beschikbare archeologische en historische bronnen lijken er op te wijzen dat de zone na de ijzertijd of Romeinse periode geen intensieve ontginning/ bewoning meer heeft gekend, wat mede de goede bewaring van het *Celtic Field* complex verklaart.

Een belangrijk aspect in dit verband is de uitgestrektheid en goede bewaring van dit onder bos gelegen gefossiliseerde cultuurlandschap. Dankzij het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen zijn op verschillende andere plaatsen op het Kempens Plateau en in beperktere mate elders in de Kempen nog verschillende andere *Celtic Field* complexen gedetecteerd²⁴, die echter dikwijls van beperktere oppervlakte zijn en in meer versnipperde vorm zijn bewaard. Enkele andere voorbeelden van *Celtic Field* complexen die nog over een aanzienlijke oppervlakte zijn bewaard onder bos zijn het reeds vermelde Kolisbos, en de Ophovenerheide²⁵ en de Moorsberg te Oudsbergen²⁶. Niet alleen op lokaal niveau, maar zelfs in vergelijking met de complexen gekend op supra-regionaal niveau (noordwest-Europa) zijn deze *Celtic Field* complexen van het Kempens Plateau over uitzonderlijk grote oppervlaktes bewaard gebleven.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De beschikbare archeologische en historische bronnen lijken er op te wijzen dat de zone na de ijzertijd of Romeinse periode geen intensieve ontginning/ bewoning meer heeft gekend. De historische kaarten van vóór einde van de 19de eeuw tonen een heidelandschap. Vanaf het begin van de 20ste eeuw wordt het gebied omgezet naar bos. Dit historisch stabiel landgebruik zonder ingrijpende werkzaamheden of akkerbouw heeft gezorgd voor een relatief goede bewaring van het microreliëf en aldus voor de bewaring van de structuur van het *Celtic Field* complex. Zoals wel het geval is in vele andere bosgebieden in de Kempen, werden in het grootste deel van het gebied geen rabatten aangelegd, wat de bewaring van de *Celtic Field* structuren uiteraard ten goede komt.

Het belangrijkste aspect aangaande de bewaringstoestand van het archeologische sitecomplex zit dan ook vervat in de gaafheid en uitgestrektheid van dit landschap, dat een aaneengesloten en (bijna) niet versnipperd prehistorisch cultuurlandschap herbergt van ca. 41 ha. Door het historisch stabiele en niet intensieve landgebruik na de Romeinse periode is dit cultuurlandschap in een grotendeels gefossiliseerde vorm bewaard gebleven. Het op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen nog duidelijk zichtbare *Celtic Field* patroon is de duidelijkste getuige van deze goede bewaring. Dit patroon is een belangrijk raamwerk waarin we de andere archeologische structuren en vondsten in kunnen plaatsen en duiden.

Sporen van geassocieerde structuren (paalkuilen, afvalkuilen, waterputten...), die wellicht verspreid doorheen het Celtic Field complex aanwezig zijn, zullen door de algemeen gunstige bodemkundige toestand van het gebied wel relatief gaaf bewaard zijn.

²⁴ Meylemans et al. 2015; Reynaert 2022; cf. <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten?thema=https://id.erfgoed.net/themas/143&sort=naam>.

²⁵ Creemers et al. 2011; INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Celtic Field-complex Muisvenner-en Ophovenerheide* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/307178> (geraadpleegd op 26 september 2023).

²⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Celtic Field complex Moorsberg 2 [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/209379> (Geraadpleegd op 17-11-2022).

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vooral vastgesteld door de diverse opnames van het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen, waarvan de opname (DHMVII) dateert van 2013. Verder werd de fysieke toestand geëvalueerd via plaatsbezoeken op 22-10-2018 (booronderzoek) en 28-03-2019 (profielopname). De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. De Celtic Field wallen zijn op de plaatsen waar deze gedwarst worden door het rechthoekige patroon van paden duidelijk zichtbaar (5.3 Documentatie, fig. 10). Er werden bij deze plaatsbezoeken ook boringen uitgevoerd om de bodemkundige gaafheid te evalueren (2018). Hierbij werden zowel boringen uitgevoerd op als tussen de wallen van de *Celtic Fields*. Deze boringen wezen op een goede bodemkundige bewaring van het gebied (5.3 Documentatie, fig. 11). In 2019 werd een profiel van een *Celtic Field* wal, op de plaats waar deze doorsneden wordt door één van de paden, opgeschoond en onderzocht. Dit toonde weliswaar de impact van een eenmalige verploeging bij de omzetting van heide naar bos, zoals dit ook in het Kolisbos werd vastgesteld, maar voor het overige een goede bodemkundige bewaring 5.3 Documentatie, (fig. 12).

De evaluatie op basis van deze gegevens duidt op een zeer goede bewaring van het Celtic Field complex, waarbij nagenoeg enkel verstoring wordt veroorzaakt door de grachten van de blokvormige percelering van het gebied. Lokaal is ook de impact van subrecent bosbeheer en de aanwezigheid van postmiddeleeuwse karrensporenbundels zichtbaar, die plaatselijk ook de Celtic Field structuren hebben aangetast.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

Het Celtic Field complex van de Lindelse Heide heeft archeologische waarde.

De site van het *Celtic Field* complex van de *Lindelse Heide* is een archeologisch complex dat getuigt van een lange bewoningsgeschiedenis, op zijn minst vanaf het neolithicum tot in de Romeinse periode. In combinatie met de vele vondsten rond en in het gebied kunnen we vanaf het laatneolithicum een graduele in cultuurname afleiden van het landschap, uitgroeiend in de ijzertijd tot een intensieve ontginning van het landschap, met o.a. de installatie van het *Celtic Field* complex, en vanaf de late bronstijd de ontwikkeling van het grafveld van Hunnenberg.

We kunnen voor deze lange periode spreken van een georganiseerd en gestructureerd landschap, waarin wonen, economische aspecten zoals landbouw, en sacrale aspecten zoals religie en begraving, een plaats kregen. Hierbij speelt het diachronische aspect een belangrijke rol, in die zin dat tradities en monumenten van oudere periodes vaak bepalend waren voor de organisatie en beleving van dit landschap in latere periodes. We kunnen in het gebied dan ook archeologische structuren verwachten zoals woon- en begraafplaatsen, akkers, resten van artisanale activiteiten,... vanaf mogelijk al het laatneolithicum tot de Romeinse periode. De gefossiliseerde staat van dit uitgestrekte prehistorische cultuurlandschap biedt dan ook het potentieel om veranderingen in leefwijzen, ideeën en rituelen, van deze periode op diachronische wijze te onderzoeken.

Een belangrijk aspect in dit verband is de uitgestrektheid van dit onder bos gelegen gefossiliseerde cultuurlandschap. Dankzij het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen zijn op verschillende andere plaatsen op het Kempens Plateau en in beperktere mate elders in de Kempen nog verschillende andere *Celtic Field* complexen gedetecteerd²⁷, die echter dikwijls

²⁷ Meylemans et al. 2015; Reynaert 2022; cf. <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten?thema=https://id.erfgoed.net/themas/143&sort=naam>.

van beperktere oppervlakte zijn en in meer versnipperde vorm zijn bewaard. Enkele andere voorbeelden van *Celtic Field* complexen die nog over een aanzienlijke oppervlakte zijn bewaard onder bos zijn de complexen van Kolisbos, en de Ophovenerheide²⁸ en de Moorsberg te Oudsbergen²⁹. Niet alleen op lokaal niveau, maar zelfs in vergelijking met de complexen gekend op supra-regionaal niveau (noordwest-Europa) zijn deze Celtic Field complexen van het Kempens Plateau over uitzonderlijk grote oppervlaktes bewaard gebleven.

Gezien de uitgestrektheid, goede bewaring en associatie met andere gekende archeologische sites en vondsten heeft het *Celtic Field* complex van de Lindelse Heide een zeldzame hoge representativiteit voor een ontginningslandschap uit de periode van de ijzertijd, en een hoge ensemble- en contextwaarde, niet alleen in ruimtelijke zin, maar ook in diachrone zin, in zijn relatie tot de andere archeologische sites van diverse periodes in de onmiddellijke omgeving.

2.2. Motivering van het type bescherming

Omwille van de aanwezigheid van sporen, structuren en vondsten van verschillende periodes, maar vooral de aanwezigheid van nog in de topografie bewaarde ijzertijd akkercomplexen, wordt Het *Celtic Field* complex van de Lindelse Heide beschermd als archeologische site. Het Onroerendergoeddecreet definieert een archeologische site als volgt: "een onroerend goed dat ondergronds, aan de oppervlakte of onder water aanwezig is, met inbegrip van de archeologische artefacten die er integrerend deel van uitmaken, van algemeen belang wegens de archeologische erfgoedwaarde."

De bescherming als archeologische site beoogt in de eerste plaats een behoud van het archeologisch erfgoed op de plaats waar het zich in de bodem of aan de oppervlakte bevindt (een behoud *in situ*). Wanneer dit *in situ* behoud niet (meer) mogelijk is moet er steeds voor gezorgd worden dat, via archeologisch onderzoek enerzijds én een volledige integrale uitwerking en publicatie anderzijds, dit archeologisch bodemarchief wordt veiliggesteld (zogenaamd behoud *ex situ*).

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

De site is afgebakend aan de hand van enerzijds de gekende archeologische gegevens, met name de aanwezigheid van *Celtic Field* structuren, anderzijds het huidige landgebruik als bos.

Dit is uiteraard omwille van de goede bewaringstoestand van de *Celtic Field* structuren in het bos. Het is duidelijk dat het complex nog doorloopt in de aangrenzende akkerlanden, maar daar zijn de *Celtic Field* walstructuren in grote mate uitgevaagd.

²⁸ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Celtic Field-complex Muisvenner-en Ophovenerheide* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/307178> (geraadpleegd op 26 september 2023).

²⁹ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Celtic Field complex Moorsberg 2 [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/209379> (Geraadpleegd op 25-10-2023).

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed

Het gebied maakt deel uit van het landschappelijk geheel 'Hoeve Hobos en omgeving'³⁰. De percelen ten zuiden van de Gortenstraat maken deel uit van het 'beschermd cultuurhistorisch landschap Hobos' (beschermd van 18-04-2000 tot heden)³¹.

Deze zuidelijke percelen zijn eveneens gelegen in het gebied waarop het geïntegreerd beheersplan 'Pelt- Hobos' van kracht is³².

Een beetje ten zuiden van het gebied is het vastgesteld bouwkundig erfgoed 'Hoeve Hobos' gelegen³³.

2.4.2. Omgeving

Op het gewestplan is de aangeduide zone volledig gelegen binnen natuurgebied.

2.4.3. Natuur en Bos

Het zuidelijke deel van de site maakt deel uit van het Natura 2000 en habitatrictlijngebied 'Mangelbeek en heide- en vengebieden tussen Houthalen en Gruitrode'.

Dezelfde zone maakt deel uit van het VEN en IVON, nl. De zone Ruiterskuilen - Oudsberg-Solterheide.

Het deel ten noorden van de Gortenstraat is gelegen in de zone waarop het Uitgebreid Bosbeheersplan 'Openbare Bossen Overpelt' van toepassing is³⁴, op het gedeelte ten zuiden van de Gortenstraat is het 'Natuurbeheerplan Type 4 Hobos- Grootenhof' van toepassing.

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het ministerieel besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen. Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

³⁰ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Hoeve Hobos en omgeving* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135299> (geraadpleegd op 9 oktober 2023).

³¹ <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/3181>.

³² <https://id.erfgoed.net/plannen/1472>.

³³ <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/17503>.

³⁴ https://www.natuurenbos.be/sites/default/files/inserted-files/bag_tr_overpelt_20_mei_2016.pdf

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden ervan aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechter en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goede huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen, meer bepaald:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Als voor de handelingen aan of in beschermde goederen een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen of voor het verkavelen van gronden, een omgevingsvergunning voor de exploitatie van een gedeelde inrichting of activiteit, een vergunning, toelating, machtiging, ontheffing of afwijking overeenkomstig de bepalingen van het Bosdecreet van 13 juni 1990, het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu of het decreet van 25 april 2014 betreffende de omgevingsvergunning vereist is, vraagt de vergunningverlenende overheid advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Bij verkavelingen en vergunningsplichtige bodemingrepen in beschermde archeologische sites is bovendien een archeologienota nodig. Deze archeologienota voeg je bij je vergunningsaanvraag.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroerenderfgoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

ALMA, X.J.F., HAZEN P.L.M. 2015: Een nederzetting uit de Vroege IJzertijd te Hoogstraten – De Kluis, VEC rapport 27, Sijsele-Damme.

BAUWENS-LESENNE M. 1968: Bibliografisch repertorium van de oudheidkundige vondsten in Limburg, behoudens Tongeren-Koninksem, Oudheidkundige repertoria Reeks A: Bibliografische repertoria 8, Brussel.

BRONGERS J.A. 1976: Air photography and celtic field research in the Netherlands, Nederlandse Oudheden 6, Amersfoort.

CLAASEN A. 1957: Archeologisch overzicht betreffende de vroegste geschiedenis van de Limburgse Kempen, *Het Oude Land van Loon* 12, 195-197.

CLAASEN A. 1962: Gebroken potten, *Limburg* 9-10, 242-250.

CREEMERS G. 1988: *Een blik terug. Het grafveld "De Roosen" te Neerpelt en de archeologie van Noord-Limburg, tentoonstellingscatalogus*, Neerpelt.

CREEMERS G., MEYLEMANS E., PAESEN J., DE BIE M. 2011: Laseraltimetrie en de kartering van Celtic Fields in de Belgische Kempen: mogelijkheden en toekomstperspectieven, *Relicta* 7, p. 11-36.

CREEMERS G. EN VAN IMPE L 2009: Strategic Position and Economic Background of Early La Tène Elite in North-East Belgium. The Wijshagen Example. In: *Kelten am Rhein. Akten der dreizehnten Internationalen Keltologiekongresses. Erster Teil. Archäologie. Ethnizität und Romanisierung, Beihefte der Bonner Jahrbücher* 58-1, 101-108.

DE LAET S.J. 1957: Een urnenveld vernield, *L'Antiquité Classique* 26, 153.

DE LAET S.J. 1961: *Opgravingen en vondsten in de Limburgse Kempen. II. Enkele nota's over het urnenveld van Overpelt-Kruiskiezel*, *Archaeologia Belgica* 55, Brussel (= *Limburg* 40, 5-6, 139-158).

DE LAET S.J. 1979: *Prehistorische Kulturen in het zuiden der Lage Landen*, Wetteren.

DENS C. 1897: Etude sur les tombelles de la Campine., *Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles* 11, 233-255.

ENGELS A.M. 1982: *De brons- en ijzertijdvondsten in Limburg ten westen van de Itterbeek. Een status quaestionis*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling KULeuven.

ENGELS A. 1985: *De Brons- en IJzertijd te Lommel*, Te Lommele op die Campine 11-1, 3-30.

FOKKENS H. 1998: Drowned Landscape - The occupation of the western part of the Frisian-Drentian plateau, 4400 BC-AD 500, Assen/Amersfoort.

FOKKENS H. & ROYMANS N. 1991: Nederzettingen uit de bronstijd en de vroege ijzertijd in de lage landen, *Nederlandse Archeologische Rapporten* 13, Amersfoort.

GEERTS F. 1987: *Karresporen op de Dorperheide (Overpelt)*, Te Lommele op die Campine 13-4, 85-87.

GOOSSENS A. 1964: Overpelt: grafurne met sieraden, *Archeologie* 2, 69.

GOOSSENS A. & JANSSENS P. 1966: Een urn met sieraden, gevonden te Overpelt, *Hades* 14, 2-3.

JANSSEN L. 1987: Aardewerk uit de urnenveldentijd te Overpelt op de Lindelse Heide, *Limburg* 46-5, 177-180.

JANSSEN J. & VAN IMPE L. 1987: Overpelt-Lindel (Limb.): urnenveld 'Hunnenberg', *Archeologie* 2, 166.

MARIËN M.E. 1952: *Oud-België. Van de eerste landbouwers tot de komst van Caesar*, Antwerpen

MEEUX F. 1972: *De urnenveldenkultuur in het gebied tussen Beneden-Maas en Schelde in de IJzertijd. Een studie over de geografische verspreiding van de grafvelden en enkele aardewerksoorten*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling KULeuven.

METZ W.H. 1976: New Aerial Photographs of "Celtic Fields" in Drente, *Helinium* XVI, 62-69.

MEYLEMANS E. 2018: Celtic Field-complexen in de Antwerpse Kempen: verspreiding en landschappelijk- archeologische situering (prov. Antwerpen, België), *Lunula* 26, 3-7.

MEYLEMANS E., ANNAERT R. 2015: Een 'nieuw' Celtic Field complex in de Antwerpse Kempen te Rijkevorsel (prov. Antwerpen, België), *Lunula* 23, p. 181-184.

MEYLEMANS E., COUSSERIER K. 2018: *Booronderzoek Celtic Fields Lindelse Heide/Holven 22-10-2018*, ongepubliceerde nota.

MEYLEMANS E., CREEMERS G., DE BIE M., PAESEN J. 2015: Revealing extensive protohistoric Field systems through high resolution lidar data in the northern part of Belgium, *Archäologisches Korrespondenzblatt* 45, 2, p. 197-213.

PAESEN J. 2008: *Funeraire tradities in de late bronstijd-vroege ijzertijd te Overpelt-Hunnenberg*, Onuitgegeven verhandeling VU Brussel.

PAESEN J. 2009: Gebruik van het digitaal hoogtemodel in de archeologie: onderzoek naar "celtic fields" in de Limburgse Kempen, onuitgegeven master proef VU Brussel.

REYNAERT P.-J. 2022: Onder Limburgse heide: Onderzoek naar verspreiding, voorkomen en bewaring van Celtic Fields op het Kempens Plateau, masterproef KULeuven.

SMEULDERS F.V. 1980: *Lommel, archeologisch bekeken*, Te Lommele op die Campine 6-1, 12-19.

SPEK TH., GROENMAN-VAN WAATERINGE W., KOOISTRA M. & BAKKER L. 2003: Formation and land-use history of Celtic fields in north-west Europe. An interdisciplinary case study at Zeijen, The Netherlands, *European Journal of Archaeology* 6-2, 141-173.

VANDEKERCHOVE V. 1987: "Celtic Fields" in de Belgische Kempen. Een onderzoek van kaartbladen 8, 9, 17 en 18, onuitgegeven licentiaatsverhandeling KULeuven.

VANDEKERCHOVE V. 1996: Celtic Field research in the Belgian Campine. In: LODEWIJCKX M. (red.), *Archeological and historical aspects of West-European society. Album amicorum André Van Doorselaer*, Leuven, 67-76.

VANDERHOEVEN M. 1973: Een Romeinse begraafplaats te Overpelt (Belgisch Limburg). In: VAN ES W.A., HUBRECHT A.V.M., STUART P., MANK W.C. & WYNIA S.L.

Beschermingsdossier: Celtic Field complex van de Lindelse Heide, archeologische site

(red.), *Archeologie en Historie. Opgedragen aan H. Brunsting bij zijn zeventigste verjaardag*, Bussum, 383-392.

VAN IMPE L. 1977: *Sporen van oude akkersystemen in de Limburgse Kempen*, Bijdragen tot de studie van het Brabants Heem 16, Brabantse Oudheden opgedragen aan Gerrit Beex bij zijn 65ste verjaardag, Eindhoven, 101-110.

VAN IMPE L. 1992: *Onderzoekingen op voorhistorische begraafplaatsen*. In: Spürensicherung. Archäologische Denkmalpflege in der Euregio Maas-Rhein. Kunst und Altertum am Rhein. Landschaftsverband Rheinland. Führer des Rheinischen Landesmuseums Bonn und der Rheinischen Amtes für Bodendenkmalpflege 163, 535-549.

VANMONTFORT B., LANGOHR R., MARINOVA E., NICOSIA C., VAN IMPE L. 2015: Een Archeologische evaluatie en waardering van Celtic Fields in het Kolisbos (Neerpelt, provincie Limburg), EPA Rapport 50, Leuven.

ZIMMERMAN W.H. 1976: Die eisenzeitlichen Ackerfluren - Typ 'Celtic Field' - von Flögel-Haselhörn, Kreis Wesermünde. *Probleme der Küstenforschung im südlichen Nordseegebiet* 11, 79-90.

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk beschermingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.

5.4. Passende beoordeling

Er is een (voortoets) passende beoordeling opgemaakt in functie van de beschermingsprocedure.

5.5. Verantwoordingsnota